

Лекція 7

Покращення характеристик транзисторних ключів. Ключі на польових транзисторах.

Мета лекції: вивчення методів покращення характеристик транзисторних ключів та ключів на польових транзисторах.

План лекції:

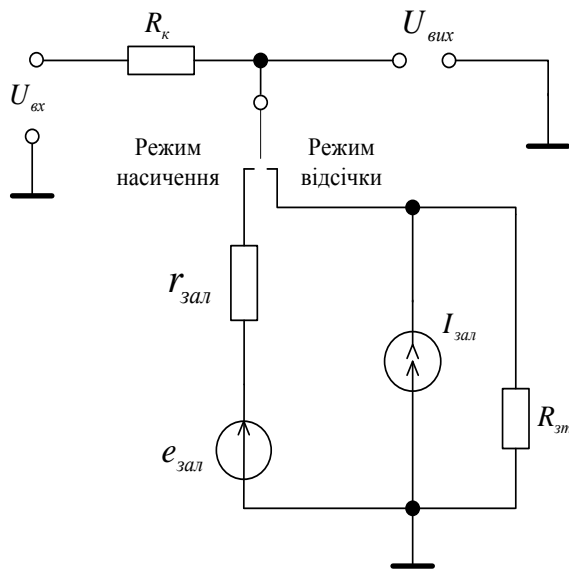
7.1 Еквівалентна схема ключа на біполярному транзисторі.

7.2 Схемотехнічні методи покращення характеристик транзисторних ключів.

7.3 Ключі на польових транзисторах.

7.4 Контрольно-навчальний тест до лекції 7.

7.1 Еквівалентна схема ключа на біполярному транзисторі.

Транзисторний ключ можна представити у вигляді ідеального ключа і його залишкових параметрів (рис 7.1). Коли транзистор насичений, в ньому є залишкова електрорушійна сила $e_{зал}$ і залишковий опір $r_{зал}$. В режимі відсічки транзистор представляє собою генератор струму $I_{зал}$ з опором $R_{зм}$ закритого транзистора.

Приблизні значення в режимах відсічки та насичення:

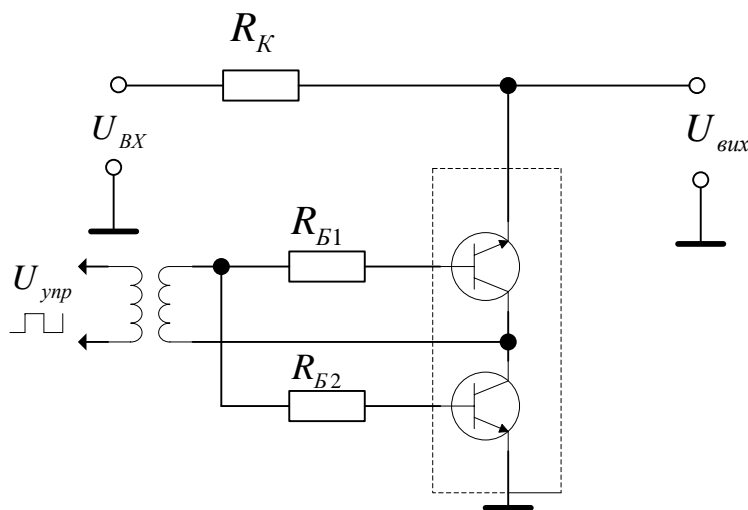
$$e_{зал} = (1 \div 5) мВ;$$

$$r_{зал} = (20 \div 50) Ом;$$

$$I_{зал} = (1 \div 100) мкА.$$

Рисунок 7.1 – Еквівалентна схема транзисторного ключа

7.2 Схемотехнічні методи покращення характеристик транзисторних ключів.

Для покращення характеристик ключів використовують компенсаційне інверсне включення транзисторів для компенсації залишкових напруг двох транзисторів і зменшення паразитного проходження струму із кола управління на вихід схеми (рис 7.2). Завдячуючи цьому, для спареного кремнієвого транзистора

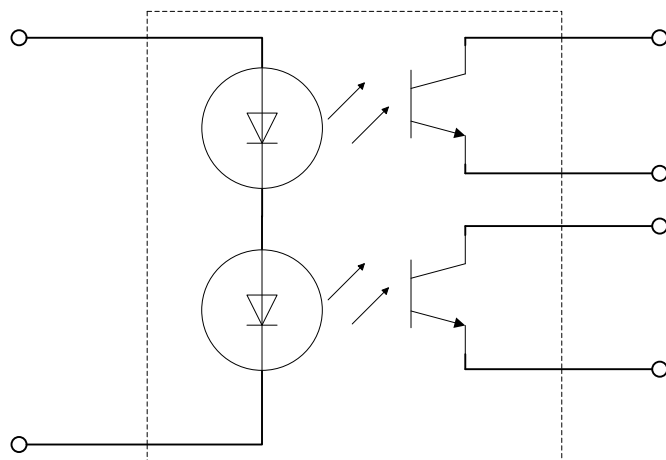
$$1КТ011А \text{ маємо: } e_{залі} = (20 \div 50) мкВ$$

$$r_{зал} = 100 Ом$$

$$R_{зм} = 10 МОм.$$

Рисунок 7.2 – Компенсаційно-інверсне включення двох ключів

У даній схемі є недолік — необхідно ізолювати джерело управління від спільної точки заземлення, тому застосовують трансформатор або оптронні пари (рис 7.3 та рис 7.4).

Набір ключів К249КН1 з оптронною розв'язкою та зустрічним включенням р-п-р транзисторів (рис. 7.3) має такі характеристики:

$$e_{\text{зал}} = 200\text{мкВ},$$

$$R_{\text{вих}} = 2000\text{Ом},$$

$$I_{\text{вх}} = 20\text{мА},$$

$$U_{\text{вх}} = 3,5\text{В},$$

$$\text{напряга ізоляції } U_{\text{ізол}} = 150\text{В},$$

$$\text{час включення } t_{\text{вкл}} = 10\text{мкс}.$$

Рисунок 7.3 – Набір ключів

Оптронна пара АОТ1011 на базі фототранзисторів (рис 7.4) має напругу ізоляції $U_{\text{ізол}} = 1500\text{В}$.

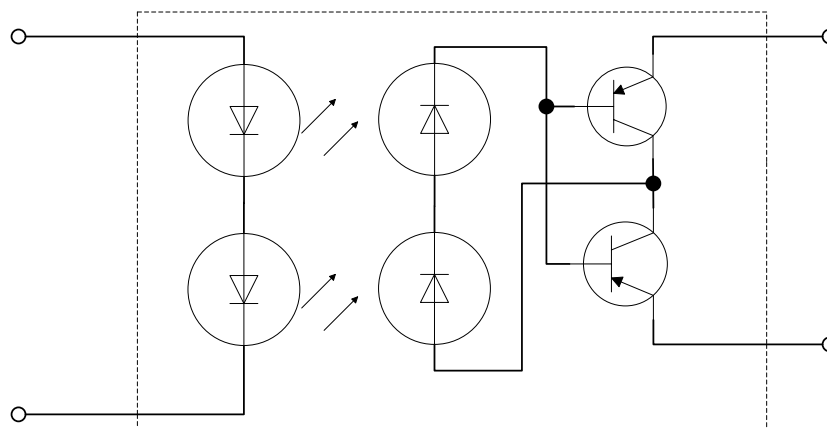
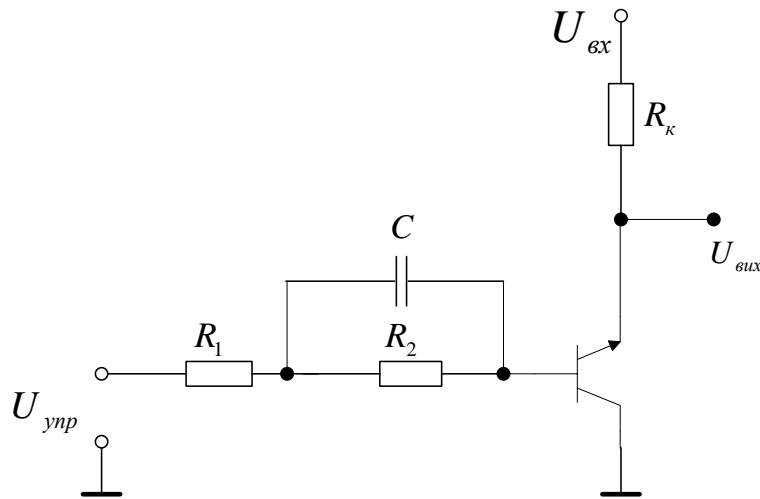

Рисунок 7.4 – Оптронна пара

Підвищення швидкодії транзисторних ключів.

Підвищити швидкодію ключа можна за допомогою форсованого ланцюга в колі бази (рис 7.5).

При „стрибку” $U_{упр}$ струм бази спочатку визначається $U_{упр}$ і R_1 , а після закінчення перехідного процесу струм бази визначається за формулою: $I_b = \frac{U_{упр}}{R_1 + R_2}$.

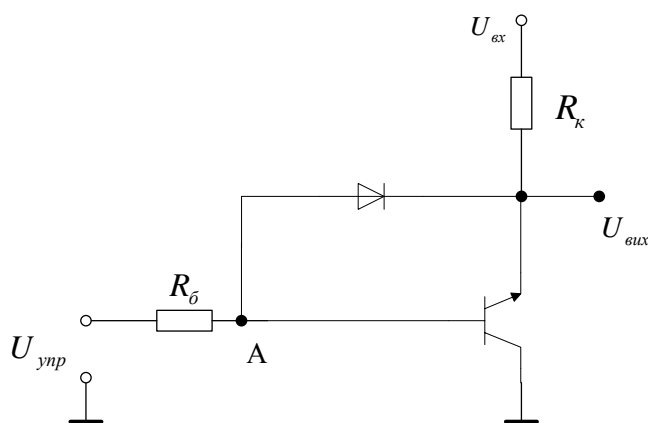
Рисунок 7.5 – Форсований ланцюг в колі бази транзистора

Таким чином зменшується тривалість фронту вихідного імпульсу і в той же час коефіцієнт насичення не збільшується (рис 7.5).

Недолік схеми: через температурний вплив неможливо задати транзистору мінімальний коефіцієнт насичення.

У більш досконалій схемі використовують діод у колі зворотного зв'язку (рис 7.6).

В початковий момент часу діод закритий. При надходженні імпульсу $U_{упр}$ виникає струм в базовому колі і транзистор починає відкриватися. Потенціал емітера знижується.

Коли потенціал точки А більший за $U_{вих}$, діод відкривається, схема охоплюється від'ємним зворотнім зв'язком, коефіцієнт підсилення всієї схеми падає і основна частина всього струму ланцюга управління проходить через діод і лише мала його частина потрапляє на базу. Транзистор знаходиться на границі насичення, температурний вплив малий.

Рисунок 7.6 – Схема транзисторного ключа з нелінійним зворотнім зв'язком

7.3 Ключі на польових транзисторах (ПТ).

В польовому транзисторі провідністю каналу керує електричне поле, створене прикладеною до затвору напругою. В даному випадку немає зміщених *p-n* переходів, тому найбільш важливою характеристикою польових транзисторів є відсутність струму затвора, як наслідок маємо високий вхідний опір (до 10^{14} Ом і більше). Це суттєво спрощує проектування схем. Дуже вдале використання ПТ в схемах аналогових перемикачів та підсилювачів з великим вхідним опором. Самі по собі або в комбінаціях з біполярним транзистором ПТ чудово реалізується в інтегральних схемах.

Переваги ключів на польових транзисторах:

- 1) відсутність залишкової напруги при відкритому транзисторі;
- 2) високе відношення: $\frac{R_{закр.пт}}{r_{відкр.пт}} \approx \frac{1000\text{МОм}}{(10 \div 1000)\text{Ом}}$;
- 3) мала потужність у колі управління;
- 4) можна використовувати безтрансформаторну схему управління польовими транзисторами, „відірваними” від загальної шини.

Недолік таких ключів – це нижча швидкодія порівняно з ключами на біполярних транзисторах.

Найбільш просто схемотехнічно вирішується задача управління ключами для польових транзисторів з індуктивним затвором.

Схема паралельного ключа на МОН-транзисторах зображена на рис 7.7.

Коли $U_{з-в} = 0$ (напруга затвор-виток) – транзистор закритий. Якщо $U_{з-в} > U_{пор}$ (порогова напруга), то транзистор відкривається. Перехідні процеси зумовлені ємністю $C = C_M + C_H + C_{C-B}$, де C_M – ємність монтажу, C_H – ємність навантаження, C_{C-B} – ємність переходу стік-втік.

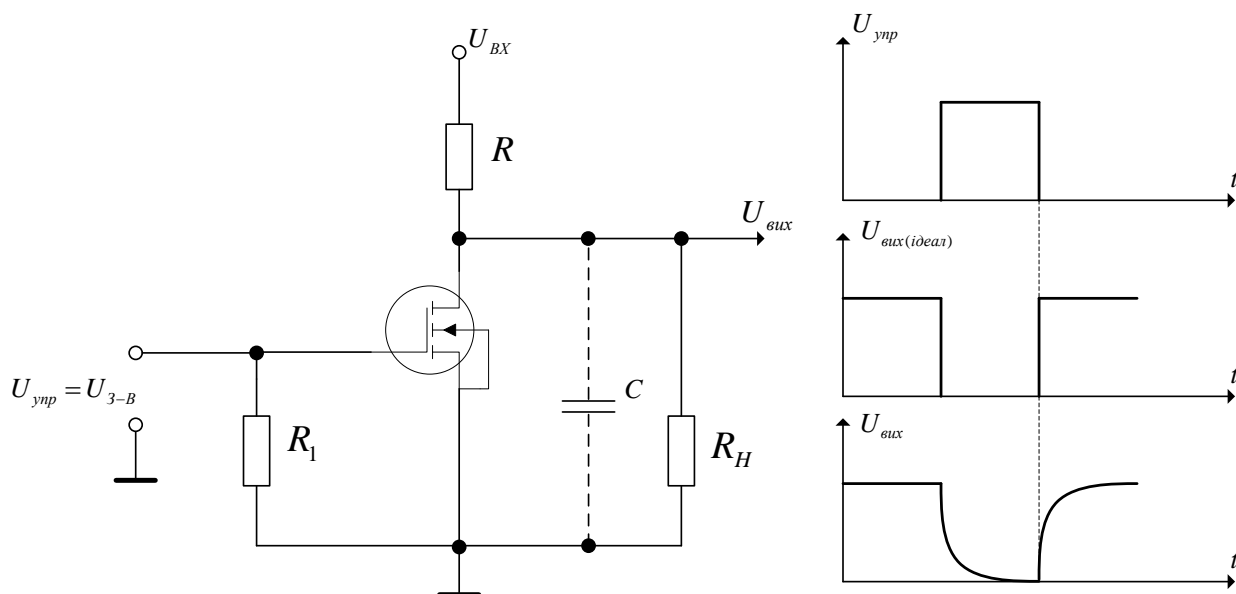
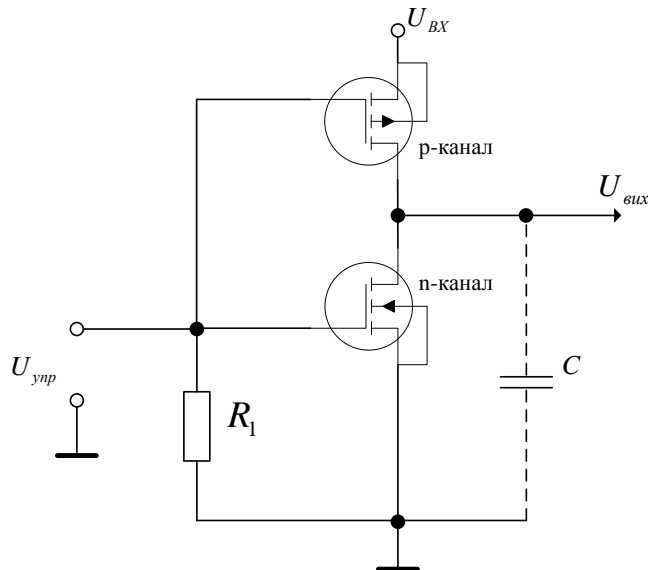

Рисунок 7.7 – Паралельний ключ на МОН-транзисторі

При цьому стала часу розряду приблизно визначається як $\tau_{роз} = C \cdot r_{C-B}$, де r_{C-B} - опір переходу стік-виток, стала часу заряду $\tau_{зар} \approx \frac{C \cdot R \cdot R_H}{R + R_H}$.

Перезаряд буде проходити приблизно за експонентою.

У схемі послідовно-паралельного ключа використовують польові транзистори різної провідності (комплементарна пара МОН-транзисторів).

При подачі $U_{упр} > 0$ нижній транзистор відкривається, верхній замикається і навпаки, $U_{упр} < 0$ нижній транзистор замикається, а верхній – відкривається (рис. 7.8).

В статичному режимі струм від $U_{вх}$ майже не протікає, енергія використовується тільки на перезаряду ємності C , тому схема дуже економічна.

Схема має більш високу швидкодію відносно попередньої схеми (рис 7.7), бо перезаряд ємності C відбувається через опір відкритого транзистора верхнього або нижнього.

Рисунок 7.8 – Послідовно-паралельна схема ключа на МОН-транзисторі

7.4 Контрольно-навчальний тест до лекції 7.

Питання 7.1

Назвіть основні характеристики ключа на біполярному транзисторі в статичному режимі.

Питання 7.2

Як зменшують залишкову напругу транзисторного ключа?

Питання 7.3

Як підвищити швидкодію транзисторного ключа?

Питання 7.4

Поясніть підвищення швидкодії в схемі рис. 7.6.

Питання 7.5

Чому дорівнює залишкова напруга ключа на польовому транзисторі?

Питання 7.6

Чим визначається швидкодія ключа за схемою рис. 7.7?

Питання 7.7

Чому динамічні властивості схеми рис. 7.8 кращі властивостей схеми рис. 7.7?

Питання

Вибір правильної відповіді:

- 1 – частота f_{α} , коефіцієнт підсилення $h_{21TE}(\beta)$;
- 2 – $r_{зал}$, $e_{зал}$, $I_{зал}$, $R_{зт}$.

Вибір правильної відповіді:

- 1 – зменшують струм бази;
- 2 – зустрічно вмикають два ідентичні транзистори;
- 3 – ізолюють транзистор від спільної шини.

Вибір правильної відповіді:

- 1 – вибрати транзистор з більшим h_{21TE} і збільшити струм управління;
- 2 – вибрати більш високочастотний транзистор, застосувати форсуюче RC -коло в базі транзистора або задіяти зворотній зв'язок.

Вибір правильної відповіді:

- 1 – охоплення від'ємним зворотнім зв'язком транзистора не допускає насичення транзистора і відповідно підвищує швидкодію схеми;
- 2 – зменшується вхідний струм управління.

Вибір правильної відповіді:

- 1 – нормується в паспорті на транзистор;
- 2 – $e_{зал} = 0$.

Питання 7.8
Чому мале споживання енергії в схемі рис. 7.8?

Вибір правильної відповіді:
1 – бо в статистиці завжди один із двох транзисторів закритий;
2 – бо дуже великий вхідний опір транзисторів

Вибір правильної відповіді:

1 – ємністю C , схемою управління ;
2 – сталими часу розряду ($c \cdot r_{CB}$) і заряду ($c \cdot (R \parallel R_H)$)

Вибір правильної відповіді:
1 – бо стала часу зменшилась і дорівнює $c \cdot r_{CB}$;
2 – бо паразитні ємності двох транзисторів компенсують одна одну.